
Å trygge en befolkning på bekostning av egen trygghet

INTERNASJONAL MEDISIN

EIRIK KJUS AAHLIN

Email: aahlin@student.uit.no

SILJE ANDREASSEN

Det medisinske fakultet

Universitetet i Tromsø

9037 Tromsø

Det palestinske folk og det israelske folk lever i frykt og drives av fortvilelse. Helsepersonellet møter fortvilelsen til de krigsskadde og er selv blitt et militært mål. Jobben deres preges av at de ikke lenger har den beskyttelsen helsepersonell normalt har i en konflikt. De er satt til å trygge en befolkning på bekostning av sin egen trygghet.

Brev fra Palestina

Ikke alt er elendighet. Utenfor hovedkvarteret til Palestinsk Røde Halvmåne i Gaza by er det bygd kino og lekeplass. På stedet hvor det en gang lå et militærpsykiatrihus som ble bombet, har barna funnet en ny lekeplass.

Det er tidlig fredag ettermiddag og vi står på Tromsø lufthavn. Vi er to studenter som skal reise sammen med tre helsearbeidere til Palestina. Christiane, Lars og Liv er henholdsvis psykiater, psykolog og sosionom, og samarbeider med Palestinsk Røde Halvmåne (Palestine Red Crescent Society, PRCS) om mentalt helsearbeid. Vi har vært så heldig å få reise sammen med dem, og skal skrive en studentoppgave om hvordan konflikten påvirker helsearbeidernes mentale tilstand. Hva vil møte oss der nede? Nyhetene rapporterer om selvmordsaksjoner og militære angrep, men hvordan er hverdagen? Den spente situasjonen mellom Irak og USA gir oss en ekstra bekymring. Hvordan vil en krig mellom de to påvirke situasjonen i Palestina?

Vi ankommer flyplassen utenfor Tel Aviv sent på natten og kommer frem til hotellet i Jerusalem tidlig på morgenkvisten. Vi ser lite til urolighetene vi hørte så mye om før avreise. Her hersker en spent ro. Soldater vokter helligdommer, og skillet mellom den palestinske og israelske delen av byen er åpenbar. Det er vanskelig å forstå hvordan de to folkene, som har gitt hverandre så mye sorg, klarer å leve sammen om enn atskilt.

Sjekkpunkt

Neste morgen er vi på vei til Ramallah, en by på Vestbredden, og vi møter turens første sjekkpunkt. Biler har hopet seg opp, og de lange inngjerdingene frem til passkontrollen er fulle av mennesker som må vise identitetspapirer for å ferdes i eget land. Hvis det er strengt portforbud, vil ingen slippe igjennom, men i dag ser det ut til å gå bra.

Unge israelske soldater med ladede våpen kontrollerer papirene. Soldatene er 17 år når de må inn i militær førstegangstjeneste, som varer i tre år. Senere må de inn en måned hvert år. De bruker altså store deler av livet sitt til å møte folket som landet og lederne deres undertrykker. De må ta på seg rollen som overgripere. Dette er ingen enkel situasjon for soldater som ikke er enig i myndighetenes politikk.

Vel fremme i PRCS-stasjonen i Ramallah fikk vi en kort innføring i det mentale helsearbeidet organisasjonen driver. Arbeidet rettet seg i begynnelsen mot pasienter fraktet rett fra sammenstøt, men arbeidet utviklet seg etter hvert til også å omfatte ambulansepersonellet. Skadede kan bli hentet fra sammenstøt mens kulene suser, og ofte blir flere pasienter samlet i én bil. Når de endelig kommer seg ut av skuddvekslingene, er neste utfordring å komme seg gjennom sjekkpunktene. Mens tiden er knapp og ambulansepersonellet frykter for pasientenes liv, ransaker soldater med ladede våpen ambulansen. Ofte må personalet kle av seg og legge seg ned på veien, og enkelte ganger blir de arrestert. Dette skjer mens pasientene de skal hjelpe lider og kanskje er døende. Når de endelig får passere, kan de i det fjerne se neste kontroll, der historien gjentar seg. Beretningene sjokkerer oss, og ambulansene med kulehull bringer det hele enda litt nærmere.

Av 250 ambulansepersonell er 200 skadet av skudd og splinter. Tre er drept og flere er fengslet. Behovet for støtte er stort, og avlastningsteamet møter mange utfordringer. Vi møtte noen av psykologene i Palestinsk Røde Halvmåne som fortalte hvor vanskelig det er å hjelpe mennesker som aldri kan få en følelse av trygghet. De kan ikke hjelpe ambulansepersonalet *ut av* situasjonen; de må hjelpe dem å *leve med* situasjonen.

Om kvelden møter vi Josef på ambulansestasjonen. Josef har nettopp tilbrakt tre måneder i fengsel. Tydelig preget av hendelsen forteller han at han ble arrestert på et sjekkpunkt uten noen form for forklaring, og tilbrakte tre måneder i fengsel i total uvisshet om hva som ventet ham. Han ble nektet besøk, fikk svært lite mat og gikk ned flere kilo i vekt. Han ser ned i gulvet mens han forteller og klarer ikke å si mer enn at han ble behandlet svært dårlig. I etterkant er han aldri blitt gitt noen begrunnelse for arrestasjonen. En av Josefs kolleger ble skutt i hodet og magen på et sjekkpunkt mens soldaten som avfyrte skuddene, så ham rett i øynene. Heldigvis var hodeskuddet overfladisk, og ambulansen fikk brakt ham til sykehuset i tide.

Sjekkpunktene representerer frykt og ydmykelse for ambulanspersonellet. Hver dag må de ta mot til seg for å møte dem på nytt. Vi sitter igjen med mange spørsmål. Hvordan holder de ut? Når ble ambulanspersonell militære mål?

Landsbyer eller fengsler?

Neste dag kjører vi med Røde Kors til Nablus. Vi passerer landsby etter landsby under portforbud. Det er nesten ingen mennesker å se, kun soldater som vokter veiene. Ingen er ute og nyter det fine været, ingen barn leker i hagene. Strengt portforbud gjør disse menneskene til fanger i egne hjem.

En av legene fra Ramallah er med i bilen. Han skal hjem til familien som han ikke har sett på tre måneder. Vi setter ham av foran soldatene som vokter veien til landsbyen hans. Legen, en eldre mann, må vise frem papirene sine før han kan ta fatt på den lange, gjørmete veien opp til landsbyen. Uten Røde Kors-transport ville han antakelig ikke kommet seg hjem.

Vi nærmer oss Nablus. Midt i veien ser vi en tanks med løpet rettet mot en ambulans. Vi stopper og får vite at tanksen «bare» har stått der i en og en halv time, og at ambulansen ikke har noen pasient i bilen. Når vi ankommer PRCS-stasjonen i Nablus, møter vi nye fortvilede mennesker og hører nye rystende historier. Mange historier minner om dem vi allerede har hørt, men i Nablus er portforbudet enda strengere. Mange av de ansatte bor i landsbyene vi passerte på vei inn til Nablus. Når de våkner om morgenen i sine hjem, kan de ikke vite om de kommer seg på jobb. Kommer de seg på jobb, vet de ikke om de kommer seg hjem. Dette er de okkupertes hverdag.

Dagen etter kjører vi til Hebron, en av byene på Vestbredden som er hardest rammet av okkupasjonen. Nelly, en frivillig fra Palestinsk Røde Halvmåne, er med oss. I likhet med legen fra Ramallah er det måneder siden hun var hjemme. Å reise med Røde Kors er hennes eneste mulighet til å se alle søstrene sine, sine to brødre, foreldrene og hjembyen. På vei inn til byen får vi beskjed om at det er blitt iverksatt strengt portforbud. Små barn med redde øyne springer hjem fra skolen. Butikker stenges. Det er for farlig å kjøre inn til sentrum av byen der PRCS-stasjonen ligger, men vi når Nellys hjem som ligger i utkanten av byen.

En av søstrene til Nelly møter oss i døren. Hun tilbringer 24 timer i døgnet innenfor husets fire vegger. Hun er redd for å gå ut, redd for å dø. Broren hennes forlater huset enkelte ganger, men da tar han farvel med familien først, for kanskje blir han satt i fengsel. En annen av Nellys søstre er høygravid, men har ikke vært til svangerskapskontroll. Legekontorene ligger i sentrum av byen, og hun har ikke klart å komme seg dit. Det er vanskelig å si hvor hun kommer til å føde. Faren forteller om frustrasjon og maktesløshet. Han har ingen kontroll over eget liv og kan ikke hjelpe familien sin. Nelly er i tvil om hun skal bli med oss tilbake, for det er nok lenge til hun får se familien sin igjen.

Fattigdom og fortvilelse

Neste dag er vi på veien igjen, vi skal til Gaza. Når vi går langs Gazas vakre strandlinje, får vi en følelse av frihet, men i horisonten skimter vi fartøy som vokter kysten. Fiskerne i Gaza kan bare bevege seg seks kilometer ut fra stranda, og vi kan se båtene deres ligge helt inn mot land. Gaza er bevoktet på alle kanter. Fattigdommen er stor og arbeidsledigheten er på hele 70 %. Likevel klarer befolkningen stort sett å ta vare på hverandre, og helsevesenet forsøker å hjelpe familiene. Spesielt har oppmerksomheten vært rettet mot å hjelpe barna. Hver kveld er det sammenstøt i utkanten av byen, og bombeangrep er ingen sjeldenhet. I Gaza kunne vi nærmest føle befolkningens sinne og fortvilelse på kroppen.

Dagen før hjemreise fikk vi høre at to sykepleiere var blitt skutt inne på et sykehus i Gaza. Tilfeldigvis fikk vi besøke nettopp dette sykehuset dagen etter. Vi så blodsporene etter de to 21 år gamle guttene som ble skutt mens de stod bøyd over pasientene sine. I vinduet så vi et kulehull. Kuler drepte begge de to guttene. Den ene døde momentant; den andre klarte å rope desperat om hjelp før han døde. En av pasientene på rommet glemte at han var lam i venstre side og forsøkte å hjelpe. Dermed falt han ned av sengen ved siden av den døende pleieren. De fleste pasientene forlot sykehuset i redsel for nye angrep.

Sykehuset var i sorg. Det var bilder av de to døde guttene overalt. Pleierne uttrykte redsel og frustrasjon. Når de kunne bli angrepet inne på et sykehus støttet av Verdensbanken, hvor kan de da være trygge? Senere hørte vi mange forklaringer på hendelsen. Israel hevder at de to sykepleierne ikke var inne på sykehuset da de ble drept. For oss er det vanskelig å tro at et helt sykehus løy.

Et annet land, en annen frykt

Den siste dagen tilbrakte vi i Jaffa og Tel Aviv. Der opplevde vi en ny type frykt. Det var ingen soldater rundt oss, ingen tanks, ingen helikoptere i syne, bare vanlige mennesker. Her var trusselen menneskene rundt, for en selvmordsaksjon kommer uten forvarsel. Mange unge mennesker gav uttrykk for at de skammer seg over hvordan landet deres behandler palestinerne. Samtidig var de selv offer for Palestinernes vrede. De er både overgriper og offer, en kombinasjon som er vanskelig å takle.

Publisert: 26. juni 2003. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 10. juli 2026.